

Yakutça ve Eski Türkçe Arasında Yeni Tespit Edilen Birkaç Ortak Kelime

Cengizhan İncedere*

Özet: Yakutça, gerek eski gerekse de çağdaş Türk dillerinin araştırılması bakımından özel bir dildir. Bunun sebebi Yakutçanın çeşitli arkaik özellikleri içinde barındırmasıdır. Bunlardan en önemlileri, Türkçenin tarihi ses sistemi açısından çok önemli olan aslî (birincil) uzun ünlüleri sistemli olarak koruması (diğer koruyan iki dil Türkmence ve Halaççadır) ve eskicil birtakım yapıları da (yönelme ekinin bulunma işlevinde de kullanılması) hâlâ içinde barındırmasıdır. Yakutça, diğer Türk dillerinden eski bir tarihte ayrılmış ve kendi gelişimini sürdürmüştür. Bu süreçte Moğolca, Tunguzca ve yakın zamanda (özellikle XVIII. yy. sonrası) Rusça gibi dillerden etkilenmiştir fakat aynı zamanda Eski Türkçe bağlamında düşünüldüğünde çok sayıda Türkçe kökenli kelimeyi de korumuş ve günümüze kadar getirmiştir. Bu çalışmada, Eski Türkçe kökenli olup Yakutçada kullanılmaya devam eden ve yeni tespit edilen kelimeler üzerinde durulacaktır.

Anahtar sözcükler: Yakutça, Eski Uygurca, leksikoloji, söz varlığı, Çağdaş Türk Dilleri, Eski Türkçe.

Abstract: Some Recently Found Yakut and Old Uyghur Lexical Cognates

Yakut is an incredibly significant and distinctive language for studying both old and contemporary Turkish languages. It encompasses various archaic features. The most important features of them are preserving

* İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi. cengizhanincedere3@gmail.com; ORCID: 0009-0001-2142-9565.

Received: 27.06.2023; **Accepted:** 30.06.2023; **Published:** 30.06.2023

<https://doi.org/10.46614/ijous.1320480>

primary long vowels, which hold great importance for understanding the historical phonetics of Turkish, Turkmen and Khalaj languages also retain these vowels, while Yakut maintains certain archaic structures such as the use of the dative case to convey the locative meaning. Yakut has been isolated from other Turkish languages since ancient times, allowing it to develop independently. During its evolution, it has been influenced by Mongol, Tungusic, and more recently, Russian languages. However, it has also retained many Turkish words from Old Turkic. This work will focus on exploring some newly discovered common words between Yakut and Old Uyghur.

Key Words: Yakut, Old Uyghur, lexicology, contemporary Turkish languages, Old Turkic.

Giriş: Yakın zamanda bitirilen çalışmada Yakutça ve Eski Uygurca söz varlığı açısından karşılaştırılmıştır. Bu çalışmada Yakutça ve Eski Uygurca arasında oldukça fazla sayıda ortak kelime tespit edilmiştir. Bu ortak kelimeler Eski Türkçe kökenli olup geri alıntılama olmaksızın Yakutçada varlıklarını sürdüren kelimelerdir. Bu kelimeler kimi zaman fonetik açıdan tanınmayacak durumda görünmektedir. Anlam olarak da oldukça farklılaşan kelimeler dikkat çekmektedir. Çalışma hazırlanırken elbette daha önceki benzer şekilde yapılan çalışmalar incelenmiş ve onlardan destek alınmıştır. Bu çalışmalar şunlardır:

YILDIZ Hülya, *Eski Türkçe ile Yakutçanın Sözvarlığının Ünlüyle Başlayan Kelimeler Bakımından Karşılaştırılması*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora, İstanbul 2015.

SAĞIR Can, *Dîvânu Lugâti't Türk ile Yakutçanın Söz Varlığı Bakımından Karşılaştırılması*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2020.

Yukarıdaki çalışmalar şüphesiz çok değerlidir fakat bahsi geçen çalışma farklı bir metot ile (Yakutça esas alınıp kelimelerin Eski Türkçede aranmasıyla) yazılmıştır ve dolayısıyla oldukça fazla yeni ortak kelime tespit edilmiştir. Bu makalede bu yeni tespit edilen ortak kelimelerin bazılarına değinilecektir. İlk olarak Sahaca ve Türk dilleri ile ilişkisi,

Moğolcadan nasıl ve ne zaman etkilenmiş olabileceği, Sahacadaki Moğolca unsurların miktarı ve niteliği vb. konularda bilgiler verilecektir. Ardından asıl konuya geçilecek ve yeni tespit edilen bazı kelimeler karşılaştırılacaktır. Burada çeşitli sözlüklerden alıntılar ile kelimelerin hem Yakutçadaki hem de Eski Uygurcadaki fonetik biçimleri ve anlamları verilecek ve kimi yerlerde çeşitli fonetik açıklamalar verilerek birtakım durumlar izah edilecektir.

1. Yakutçanın Bağımsız Bir Dil Olarak Gelişimi

Yakutlar; kendi tabirleriyle Sahalar¹ Sibiryâ bölgesinin kuzeydoğusunda, Lena Nehri'nin çevresinde, Saha (Yakut) Cumhuriyeti'nde çok geniş topraklarda yaşayan ve özellikle dilleri ile kültürlerinin belirli bir parçasına dayalı olarak Türkler ve Türkçe ile yakın ilişkileri, benzer noktaları olan bir millettir. Yakutların, günümüz Türk dilleri ile ilişkisi ve bu dillerden ne zaman ayrılarak kendi münferit gelişimini gerçekleştirmeye başladığı araştırmacılar arasında tartışma konusudur.²

Yakutların dillerine bakıldığında kökenleri ve gelişimleri hakkında çeşitli fikirler elde edilebilir. Yakutça, gerek ses değişimi, söz varlığı (çok fazla Moğolca alıntı kelime vardır) ve gerekse de fiillerin görünüşü, anlam çeşitliliği açılarından Türk dillerinden bir hayli farklılık gösterir. Yakutçaya iki Türk dilinin katkıda bulunduğu söylenenebilir: İlki Orhun Türkçesine yakın bir dildir çünkü Yakutçada oldukça fazla E.T. özellik korunur. İkincisi ise muhtemelen Kıpçak dilleridir (özellikle Kırgızca)³. Radloff, Yakutçanın leksik gramatikal ve fonetik özelliklerinin Türkçe öncesi döneme ait olduğunu ifade eder.⁴ Tüm bunların yanında Yakutçada oldukça fazla Moğolca unsur vardır fakat bu unsurların modern

¹ Yakutlar kendilerini “Saha” olarak tanımlamaktadır. E.T. *yaka* “kenar, sınır; yaka” kelimesinden gelmektedir. Anlamı da “medeniyetin ucunda, en kenarında yaşayan halk” veya “ülkenin en uç sınırları” olarak değerlendirilebilir (Krueger, 1962, 25).

² Bu konuda Radloff, Konstantinov, Okladnikov ve Alekseev, Kažuzyński gibi araştırmacıların çeşitli teorileri vardır.

³ Bazı araştırmacılar Kırgızca'yı Kıpçak dillerinin içinde görmezler. Örneğin Katanov, Türk dilleri tasnifi çalışmasında Kırgızca'yı Yakutça ile “Şark Grubu” başlığı altında ele almıştır (Arat, 1953, 90).

⁴ Bkz. Radloff Wilhelm, Die Jakutische Sprache in ihrem Verhältnis zu den Türkisprachen, Mémoires de l'Académie Impériale des Sciences de St-Petersbourg. VIII. Série. Classe historica-philologique. St. Petersburg.

Moğolcadan değil, ondan ziyade Orta Moğolca ve XIII-XIV. yy. yazılı Moğolcasından Yakutçaya geçtiği görünmektedir (Pekandorf, 2007, 7). Yakutların, tarihin bir bölümünde Moğollar ile çok yakın temasta oldukları oldukça açıktır. Yakutça hem söz varlığı hem şekil bilgisi açılarından azımsanmayacak Moğolca etkilerini ihtiva etmektedir.

Sahaların buldukları bölge olan Lena Irmağı ve çevresine nereden geldikleri de merak edilen bir husustur. Sahaların günümüzde yaşadıkları bölgeye güneyden geldiklerine dair bir fikir birliği vardır. Bu hem onların dillerinden hem de hayvancılık yapıları ve at pastoralizminden ⁵ anlaşılabilir. Yakutların ataları, Kurıkanlar olarak tanınır. Kurıkanlar, Baykal Gölü çevresinde ikamet etmiştir ve kültürleri VI-X. yy.lar arasında tarihlenir (Pekandorf, 2007, 8). Sahaların ne zaman ve ne şekilde Moğollar ile temasa geçtiğine dair de çeşitli yaklaşımlar vardır: Ubyatova, daha sonra Sahalar arasında eriyecek olan Moğol dilli bir grubun var olmuş olması gerektiğini ifade eder (Pekandorf, 2007, 9). Radloff, 1908 yılındaki çalışmasında Sahacadaki 1748 sözcüğün kökeninin %32,5'inin Türkçe ve %25,9'unun Moğolca olduğunu tespit etmiş ve Sahacanın önce Moğolcalanmış ve sonraki aşamada Türkçeleşmiş karışık bir dil olduğunu belirtmiştir (Pekandorf, 2007, 47). Kałuzyński, Radloff'un iddiasını Moğolca unsurların Yakutçaya Türkçe aslı unsurlardan sonra girdiğini ifade ederek reddetmiştir. Kałuzyński, Sahacadaki Moğolca alıntılarının Moğol İmparatorluğu zamanında ve ardından hemen takiben XII-XIII ve XV-XVI. yy.larda geldiğini ifade etmektedir. Kałuzyński, alıntılarının biçimine bakarak Sahaların, Moğol İmparatorluğunun bir parçası olduğunu ve Moğollardan sosyal ve kültürel olarak etkilendiklerini ifade etmiştir: “Sosyal ve siyasi içeriği olan birçok Moğolca ödünç kelimenin varlığı, Yakutların Moğollara sosyal ve siyasi olarak boyun eğmiş olabileceğini göstermektedir. Yakutların Cengiz Han'ın ve Moğol isimlerini bilmeleri Sahaların XIII. yy.'dan önce yaşadıkları bölgeye göç etmemiş olduklarına dair bir kanıttır.” ⁶ (Kałuzyński, 1962, 120). Antonov (1971) ise farklı bir görüşe sahiptir: O, Sahaları Moğol İmparatorluğu kurulana dek Moğollardan kaçarak kuzeye

⁵ Sahalar, tıpkı diğer Türk dilli halklar gibi ata çok önem yüklerler. At eti diğer etlere göre daha kıymetli ve makul olmakla birlikte kımız tüketimi de Sahalarda yaygındır (Levin ve Popov, 1964, 269).

⁶ Yakutçada *çiyıs* “zalim, acımasız”; *moğol* ~ *moğol* ~ *moğul* kelimesi ise “büyük” anlamına gelmektedir (Kałuzyński, 1962, 120).

gittiklerini ifade eder ve bu savını Moğol İmparatorluk terimlerinin Sahacada olmaması ile destekler. Şirobokova, Yakutçadaki alıntı fiillere dayanarak Sahalar ve Moğolların bir süre devam eden iki dilliliğini dile getirmiştir. Buna sebep olarak da Türklerin fiil alıntılamayacağını belirtmiştir (Pekandorf, 2007, 49).

2. Yakutça ve Eski Türkçede Yeni Tespit Edilen Ortak Kelimeler

2.1. E.T. aġna- ~ Yak. aġnā-

E.T. *aġna-* “1) yuvarlanmak, dönüp durmak, kıpırdanmak; 2) yere kapanmak” (DTS:22); “(özellikle at veya diğer hayvanlar için) sırtüstü yuvarlanmak” (EDPT: 87-88); “yuvarlanmak, dönmek, debelenmek, (yerde) yuvarlanmak, ağnamak” (US: 22) kelimesi Yakutçada aynı anlamda ve ufak bir fonetik fark ile yaşamaktadır. Sahacanın esas ses değişimlerinden olmayan ve diğer Türk dillerinde de yoğun olarak görülebilen nazal seslere komşu olan çeşitli ünsüzlerin nazallaşması durumu bu örnekte Sahacada da görünmektedir. Kelimenin anlamı Yakutçada şu şekilde görünmektedir: “yerde yuvarlanmak, ağnamak, sırtıyla sürtünmek” (Pekarskiy, 1945, 52-53); “yerlerde yuvarlanmak (atlar için), sürünmek, ağnamak, gezmek (atla)” (Sleptsov, 1972, 24). Gerek fonetik gerek anlam açısından iki dil arasında ortak olduğu aşikar olan bu kelime ilk kez bu çalışmada tespit edilmiştir.

2.2. E.T. alaçu ~ Yak. alasa

E.T. *alaçu* “büyük çadır” (DTS: 33); “çadır, baraka” (EDPT: 129); “alaçık, kulübe” (US: 28) kelimesi esasen çok yabancı bir kelime değildir. Bu sözcük Türkiye Türkçesi ağızlarında da yaşamaktadır: Derleme Sözlüğü’nde, *alacık [alacıĥ, alacuk- 1,2; alaçak, alaçık, alaçıġ, alaçık -1, alaçık, alaçuĥ, alaçuk, alançık, alapçık, alavçuk, alaycık, alayçık, alecük, aleçik, alençik, alevçik, aleyçik-1, alıcık]* “Üzeri dal veya hasırla örtülen çoban evi, tarla, bostan, bağ kulübesi, çardak” maddesi görünmektedir (DS I, 178). Bu kelime birçok Türk dilinde çeşitli fonetik değişimler ile görünmektedir. Doerfer, bu kelime hakkında değerlendirmelerde bulunmuş ve kelimenin kökenin Türkçe izlenimi vermediğini ve bugün için kaybolmuş bir dilden alınan bir kültür sözcüğü olabileceğini ifade etmiştir. Ölmez ise Doerfer’in görüşüne katılmak gerektiğini ifade eder ancak, kelimenin çağdaş Türk ve Moğol dillerinin çoğunda yaşamasını göz

önünde bulundurarak kökeninin Türkçe olabileceğini ifade eder (Ölmez, 2001, 194-195).

Kelimenin Yakutçada şu anlamlarda görünmektedir: “1. konfor, huzur ve sükûne elverişli olmaklık, genişlik (ferahlık?); 2. malikâne, köşk” (Pekarskiy, 1945, 12); “1. yerli, yaşanabilir 2. arazi, çiftlik” (Sleptsov, 1972, 37). Hem anlam hem de ses bilgisi açısından kelimelerin ortak bir kökten geldiği aşikardır. Yakutçada, kelimenin -ç- sesinin -s-’ye değişimi de Yakutçanın olağan fonetik değişimlerinden biridir fakat bu değişim çok eski kelimelerde görünmektedir. Yakutçada, Moğolcadan geçen çok fazla kelime -ç- sesini ihtiva eder şekilde görünmektedir. Örneğin Moğolcadan geçen *çınıs* “gaddar”; *çohço* “yığın” < Moğ. *çogça*; *çolbon* “seher yıldızı” < Moğ. *çolban* ~ *çolman* kelimeleri bu sesi korumaktadır. O zaman *alasa* kelimesinin Sahacada geri ödünçleme olmadığı sonucuna varabiliriz. Bu kelime çok uzun yıllardır Sahacada kullanılıyor olmalıdır. Eğer Sahaların çok eski bir tarihte Türk dilli halklardan ayrıldığı ve izole bir ortamda gelişimini sürdürdüğü göz önüne alınırsa bu kelimenin oldukça kadim olduğu ve çok eski bir tarihten itibaren çeşitli Türk dillerinde kullanıldığı sonucuna ulaşılabilir.

2.3. E.T. bertin- ~ Yak. betin-

E.T. *bertin*- “yaralanmak; (kemik) çıkmak” (DTS: 96); “yaralanmak” (EDPT: 359); kelimesini de Yakutçada tespit ettik. Avcı, DLT’nin söz varlığını Yakutça ile karşılaştırdığı tezinde E.T. *bertin*- kelimesinin Yakutçada varlığını sürdürmediğini ifade etmiştir fakat Yakutçada kimi zaman ünsüz çiftlerindeki bir ses düşebilir. Buna örnek olarak: E.T. *yultuz* “yıldız” → Yak. *sulus* “yıldız”; E.T. *baltız* “genç kız kardeş, baldız” → Yak. *bals* “küçük kız kardeş”, E.T. *beltir* “kavşak” → Yak. *bilir*; E.T. *yanç*- “ezmek” → Yak. *sıs*- “vurmak, dövmek”, E.T. *yégirminç* “yirminci” → Yak. *sürbes* “yirminci” örnekleri gösterilebilir. Yukarıdaki ses değişimi de Yakutçanın fonetik yapısında gerçekleşebilecek bir husustur. *Betin*- fiili Yakutçada şu anlamlarda görünmektedir: “çatlayacak derecede eğilmek (tavan kirişi *hak.*); bir yerinden kırılmak, bel vermek” (Pekarskiy, 1945, 89); “kırılmak, çatlama” (Sleptsov, 1972, 100).

2.4. E.T. eymen- ~ Yak. ayman-

E.T. *eymen*- “utanmak, çekinmek” (EDPT: 273); “korkmak, korkak olmak, korkmuş olmak, korku hissetmek; utanmak, mahcup olmak, utangaç

olmak” (EUES: 132) kelimesi de yine daha önceki çalışmalarda Yakutçada tespit edilememiştir. Bu kelime Yakutçada art ünlülü olarak *ayman-* şeklinde tespit edilmiştir. Kelimenin anlamı şu şekilde görünmektedir: “1) endişeye düşmek; heyecana gelmek; intizamını bozmak, dağılmak; 2) dağılmak, yağma edilmek, perişan bir hale getirilmek” (Pekarskiy, 1945, 49); “feryat etmek, bağırp çağırmaq” (Sleptsov, 1972, 34). Kelimenin ünlülerinin E.T.’de ön mü art mı olduğu konusu araştırmacılar tarafından tartışılmıştır. Bu konudaki değerlendirmeler, aynı imlaya sahip kelimeleri birbirinden ayırmak için yapılan değişiklikler ya da analoji yoluyla kelimenin ön ünlüsünün art hale getirilmesi şeklindedir.⁷ Kelimenin E.T. biçiminin ünlüleri ön ya da art olabilir. Burada bu konu tartışılmayacaktır. Yakutçanın önemli fonetik özelliklerinden biri de kimi kelimelerde görülen ön ünlü – art ünlü değişimidir: E.T. *sekiz* “8” → Yak. *ağıs* “8”, E.T. *ekeç* “küçük kız kardeş” → Yak. *ağas* “umumiyetle yaş itibarıyla daha büyük olan (kadın ve kız). Dolayısıyla yukarıdaki kelime için de böyle bir değişim söz konusu olabilir.

2.5. E.T. *beçel* ~ Yak. *besel*

E.T. *beçel* “kalçadan (itibaren) sakat, kötürüm; sakat, topal”; (EUES: 153); “sakat, kötürüm, özürlü” (US: 99) kelimesi de daha önceki çalışmalarda tespit edilememiştir. Kelime Yakutçada şu anlamlarda görünmektedir: “büyümede geciken (adam, ağaç, hayvan); gelişmeyen, büyüemeyen, bodur” (Pekarskiy, 1945, 88); “küçük, büyümede geri kalan” (Sleptsov, 1972, 100). Gerek fonetik gerek de anlam açılarından denklik görünmektedir.

2.6. E.T. *uyat* ~ *ıyat* ~ Yak. *sāt*⁸

E.T. kelime “utanç, tevazu, utangaçlık” (EDPT: 268) anlamlarına gelmektedir. Sözlüklerde hem *uyat* hem de *ıyat* şekillerine rastlanır. Wilkens ve Ölmez çalışmalarına *ıyat* şeklinde eklemiştir.⁹ Kelimenin

⁷ Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz.: EDPT: 273; Erdal, 1991, 598-599.

⁸ Yakutça ve Dolgancada ayrıca *sāt- ~ hāt-* “utanmak” fiilleri bulunur. Bu kelimenin kökeni E.T. *uyad-* “utanmak” fiilinden geliyor olmalıdır. Bu fiile hem Can Sağır’ın hem de Hasan Hayırsever’in çalışmalarında değinilmiş ve E.T. kökenli olduğu ifade edilmiştir. Bkz.: Sağır, 2020, 553; Hayırsever, 2016, 235.

⁹ Bkz. EUES: 292; US: 222.

Yakutçadada anlamı bire bir aynıdır denebilir: “utanç, ayıp, rezillik, rezalet; vicdan, insaf; mahcubiyet” (Pekarskiy, 1925, 2121 ve Sleptsov, 1972, 306). Bilindiği üzere Yakutça E.T. y- seslerini s- şeklinde ihtiva eder. Bu kelimenin E.T. şekli ise başında y- sesinden önce bir ünlü barındırıyor. Bu, kelimelerin karşılaştırılmasında ilk başta bir sorun teşkil edebilir gibi görünmektedir fakat günümüz Türkçesindeki iki kelime bize bu durumu izah etmede yardımcı olabilir: *sıtma* ve *sıcak*. Hasan Eren, bu kelimelerin etimolojilerini şu şekilde vermektedir: *sıtma* < *ısıt-ma* < *ısıt-*; *sıcak* < *ısıcak* (Eren, 1999, 367). Bu iki örnekte görüldüğü üzere esasen güçsüz bir ses olan Türkçe *ı-* sesi düşebilmektedir. Yukarıdaki örnekte de benzer bir durum olması muhtemeldir. Yak. kelimenin başındaki *-ı* ünlüsünün çok eski bir tarihte düştüğü ve *ıyat* > **yāt* > *sāt* şeklinde değişimin gerçekleştiğini düşünülebilir.

Sonuç: Yukarıdaki çalışmada Eski Türkçe ve Sahaca arasında yeni tespit edilen altı yeni ortak kelime izah edilmiştir. Bu tespit edilen yeni kelimeler gerek anlam değişimleri gerek fonetik açılardan önemlidir. Bunlar tespit edilen onlarca yeni ortak kelimedenden sadece altı tanesidir. Buna rağmen bu kelimeler bize Sahaca ve Eski Türkçenin fonetik farklılıklarını gösterir: Örneğin; çeşitli art ünlülerin ön ünlülere dönüşmesi, ünsüz çiftlerinin bazılarında ünsüzlerden birinin düşebiliyor olması, Türkçe kökenli kelimelerde *ç* > *s* değişimi vb. Sahacanın ayrıca Türkolojideki çeşitli meselelerin çözümünde de yararlı olabileceği yine çalışmada dikkat çekmektedir. Örneğin Yak. *ayman-* < Uyg. *eymen-*, Yak. *alasa* < Uyg. *alaçu* gibi örneklerde kelimenin Yakutça biçimine bakmak bahsedilen tartışmaların çözümleri açısından faydalı olabilir.

Kısaltmalar

DS: TDK Derleme Sözlüğü

DTS: Drevnetyurkskiy Slovar', bkz.: Nadelyayev

EDPT: An Etymological Dictionary of Pre – Thirteenth Century Turkish,
bkz. Clauson

E.T.: Eski Türkçe

EUES: Eski Uygurcanın El Sözlüğü, Bkz. Wilkens

US: Uygurca Sözlük

Yak.: Yakutça

Kaynaklar

- ARAT, Reşit Rahmeti, “Türk Şivelerinin Tasnifi”, *Türkiyat Mecmuası*, C: 10 (1953), s. 62 – 137.
- CLAUSON, Sir Gerard, *An Etymological Dictionary of Pre -Thirteenth-Century Turkish*, Oxford At The Clarendon Press, 1972.
- ERDAL, Marcel, *Old Turkic Word Formation I-II*, Otto Harrassovitz, Wiesbaden 1991.
- HAYIRSEVER, Hasan, *Dolgançada Addan Ad Yapımı*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016.
- KAŁUŻYŃSKI, Stanisław, *Mongolische Elemente in der Jakutischen Sprache*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1962.
- KRUEGER, John, *Yakut Manual*, Indiana University Publications, Indiana 1962.
- NADELYAYEV, V. M., NASÍLOV D. M., TENİŞEV E. R., ŞÇERBAK A. M., *Drevnetyurkskiy Slovar’*, Nauka, Leningrad 1969.
- ÖLMEZ, Mehmet, “Altayca-Türkçe Sözlük”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, S:11 (2001), s. 191-236.
- ÖLMEZ, Mehmet, *Uygurca Sözlük*, (Yayımlanmamış eser), İstanbul 2023.
- PAKANDORF, Brigitte, *Contact in the Prehistory of Sakha (Yakuts): Linguistic and Genetic Perspectives*, LOT, Utrecht 2007.
- PEKARSKİY, Edouard, *Yakut Dili Sözlüğü (A-M)*, Ebüzziya Matbaası, İstanbul 1945.
- PEKARSKİY, E. K., *Slovar’ Yakutskogo Yazıka (II. Cilt)*, Akademiya Nauk SSSR, 1959.
- Russian Academy of Science, *The Peoples of Siberia* (Çev. Scripta Technica), Chicago 1964.
- SAĞIR, Can, *Dîvânu Lugâti’t Türk ile Yakutçanın Söz Varlığı Bakımından Karşılaştırılması*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2020.
- SLEPTSOV, P. A., KORKİNA E. İ., KORYAKİNA K. N., KILATÇANOV S. P., NİKİFOROV G. A., OKONOŞNİKOV E. İ., PETROV N. E., SKRIBİKİN N. V., HARİTONOV L. N.,

Yakutsko-Russkiy Slovar', Sovetskaya Entsiklopediya, Moskva 1972.

Türk Dil Kurumu, *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, I-XII, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1963-1982.

WILKENS, Jens, *Handwörterbuch des Altuigurischen (Altuigurisch – Deutsch- Türkisch) / Eski Uygurcanın El Sözlüğü (Eski Uygurca-Almanca-Türkçe)*, Akademie der Wissenschaften zu Göttingen, Göttingen 2021.

YILDIZ, Hülya, *Eski Türkçe ile Yakutçanın Sözvarlığının Ünlüyle Başlayan Kelimeler Bakımından Karşılaştırılması*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2015.